

Мениджмънт на сигурността и отбраната

2022 – ГОДИНА НА СТРАТЕГИЧЕКИ ДОКУМЕНТИ И НОВО НАЧАЛО

ПОДП. Д-Р ДАНКО ДИНЕВ ФАРАЗОВ

Подп. д-р Данко Динев ФАРАЗОВ, главен асистент в катедра „Съвместни операции и планиране“. Завършил ВВУАПВО „Панайот Волов“, специалност „Земна артилерия“ през 1999 г. Служил като офицер в 61-ва Стрямска и 5-та Шипченска механизирани бригади.

Резюме: Статията разглежда промените на основополагащите стратегически документи през 2022 г. на основните, тясно свързани с войната в Украйна участници. Съпадението на войната и приетите от тях стратегически документи, показват тенденциите за следващият десетгодишен период в света и региона.

Ключови думи: НАТО, Руска федерация, Европейски съюз, стратегическа концепция, военна доктрина.

2022 – YEAR OF STRATEGIC DOCUMENTS AND A NEW BEGINNING

DANKO DINEV FARAZOV, PHD.

Deputy Dr. Danko Dinev FARAZOV, chief assistant in the „Joint Operations and Planning“ department. Graduated from „Panayot Volov“ VVUAPVO, specialty „Artillery“ in 1999. Served as an officer in the 61st Stryam and 5th Shipchen mechanized brigades.

Abstract: The article examines the changes to the foundational strategic documents in 2022 of the

main actors closely related to the war in Ukraine. The coincidence of the war and the strategic documents adopted by them show the trends for the next ten-year period in the world and the region.

Keywords: NATO, Russian Federation, European Union, strategic concept, military doctrine.

ВЪВЕДЕНИЕ

Развитието на политическите, икономическите и технологичните процеси създава преки закономерности, които от своя страна проектират зависимости в социалната област и то в най-широкия обхват на това понятие. Трудно може да се определят измеренията на политиката, дали са тясно насочени към социалният фактор или към икономическият. Нееднозначен е отговора на този въпрос още повече ако се говори за политиката и политическите процеси отвъд границите на националните държави, които от своя страна се развиват в още по-широката и сложна система на геополитиката.

Войната принципно има много проявления, но най-тесният, сложен и критичен е социалният аспект. В новата история на света от началото на деведесетте години можем да кажем, че войните имат съвсем различни характер и измерения. Започват като преврати, революции и граждански размирици в последствие се разрастват и дестабилизируют цели региони. Веднъж обаче дестабилизиран един регион, като че ли влиза в спиралата на кризата, и мира за хората живеещи там вече е мираж. Именно поради тези им особености те не се класифицират като класически войни а по-скоро като военнополитически кризи и конфликти. За съжаление използването за военният инструмент за политически цели има изключително не-

гитивна проекция върху социалното (човешкото) измерение. Тази зависимост най-точно е изразена в стратегическите концепции и доктрини.

1. НОВАТА СТРАТЕГИЧЕСКА КОНЦЕПЦИЯ НА НАТО.

НАТО в качеството си на най-легитимната политико-военна организация, която притежава и възможно най-адекватните способности за управление на кризи, след периода на Студената война, днес се адаптира последователно в новите реалности и със своите вече тридесет държави членки е единственият източник на сигурност, което е недвусмислен индикатор за неговата актуалност в глобалното пространство.

В съюстен формат НАТО като политико-военен съюз ясно, открито и категорично заявява своите цели и задачи в стратегически план на основата на глобалният анализ и тенденциите тясно фокусирани в сегмента на сигурността. Така се очертава ясно провежданите политики и посоката на развитие и действие през следващия десет годишен период. Това е жизнено важно за единното разбиране на проблематиката, единството на страните-членки и синхронизирането на националните политики в сферата на отбраната, въоръжените сили и участието в многонационални операции.

На срещата на върха на НАТО в Мадрид на 29 и 30 юни 2022 година, Алианса прие Новата стратегическа концепция^[1] за следващите десет години. Тя поставя изключително силен акцент върху възпирането и колективната отбрана на държавите членки. Засилено военно присъствие в Европа. За разлика от предходната стратегическа концепция от 2010 г., където Русия беше представена като стратегически партньор, то в новата е посочена „най-голямата и непосредствена заплаха“, а действията на Китай са представени като предизвикателство за „интересите, сигурността и ценностите“. Увеличават се силите за бързо реагиране над седем пъти на 300 000 военнослужещи. Включват се планове за защита на конкретни съюзници с предварително разположени сили, които ще се намират в тясно взаимодействие с националните сили. Ще бъдат поканени Швеция и Финландия за присъединяване към НАТО. Ще продължи усилването на източния фланг от Балтийско до Черно море, което също ще включва и надграждане на тактическите групи до ниво на бригади. Този процес включва и участието на Република

България - „България е част от усилията за укрепване на източния фланг и Италия остава рамкова държава на многонационалната бойна група, която ще бъде създадена на наша територия, а САЩ остават страната, която допринесе с една рота „Страйкър“^[2].

2. НОВАТА СТРАТЕГИЧЕСКА КОНЦЕПЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ.

Членството на България в двете най-авторитетни организации – Алианса и Европейският съюз е гаранция за сигурността на страната от глобална, политически и стратегическа гледна точка. Именно поради това разглеждането на процесите свързани с широкия смисъл на сигурността и отбраната минават главно през анализите и позицията на ЕС, които ясно са представени и декларираны в новата стратегическа концепция „Стратегически компас на ЕС за сигурност и отбрана“ представена през месец март 2022 година.

Този стратегически документ представя визията и плана за действие на Европейския съюз (ЕС) по отношение на политиката за сигурност и отбрана до 2030 година^[3]. Глобалната среда за сигурност се характеризира с по-голяма враждебност, което налага да се инвестира повече и по-добре в отбранителните способности. Направена е обща оценка на стратегическата среда, в която се намира ЕС, и на заплахите и предизвикателствата, пред които е изправен. Посочени са конкретни и изпълними предложения с много точен график за реализация, за да се подобри способността на ЕС да действа решително при кризи и защита на своята сигурност и тази на гражданите. В разработването на стратегията активно участие вземат и разузнавателните служби на двадесет и седемте страни-членки, институции и експерти на Съюза. Документът се отнася до всички аспекти на политиката за сигурност и отбрана и е структуриран на основата четири стълба: действаме, инвестираме, партнираме и се защитаваме (ACT, SECURE, INVEST и PARTNER).

Характерен момент в стратегическата концепция е акцента върху европейските сили чрез създаването на *Капацитет за бързо развързване* (Rapid Deployment Capacity - EU RDC). Това включва възможността за бързо разгръщане на специални сили. Те ще се състои от значително модифицирани *бойни групи на ЕС* (EUBGs) и от предварително идентифицирани военни сили и способности на

държавите-членки, включително стратегически средства. Целта е да има модулни сили състоящи се от 5000 войници. Съществено модифицираните EUBGs ще бъдат използвани, в комбинация с военните сили и способности на държавите-членки, за приспособяване на EU RDC към естеството на кризата и към изискванията и целите на операцията. Това трябва да позволи на ЕС да може да реагира на конфликти бързо, решително и ефективно. Тази структура ще осигури стабилен, гъвкав и широкообхватен инструмент, който ще допълни широкия набор от инструменти на ЕС за управление на кризи.

Държавите-членки трябва да определят точните параметри на EU RDC до края на 2022 г. За тази цел ще бъдат разработени оперативни сценарии с възможно първо учение през 2023 г. EU RDC ще започне да функционира напълно до 2025 г.^[4]

3Л НОВАТА ВОЕННА ДОКТРИНА НА РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ.

На 26 декември 2021 г. президентът Владимир Путин одобри измененията на съществуващата Военна доктрина. Тава се налага поради промени в международната военно-политическа обстановка, което принуждава предприемането на подходящи мерки и редакцията на съществуващите документи, които са в основата на отбранителната стратегия на държавата.

Повечето от параграфите на документа остават непроменени. Направените изменения изглеждат малки, но те оказват голямо влияние както върху доктрината, включително и върху различни страни на прилагането ѝ.

Повечето дефиниции на термини, използвани в документа, са останали същите, като някои от тях са преработени. Такива са термините „военна сигурност“, „военна заплаха“, „въоръжен конфликт“ се предлага да се тълкува по стария начин, а в дефиницията на понятието „регионална война“ сега не се споменава за възможното използване на ядрени и конвенционални оръжия, както и провеждането на битки на територията на региона, в прилежащите водни и въздушни пространства или космическото пространство.

Преработената Военна доктрина въвежда две нови концепции: мобилизационната готовност на Руската федерация и системата за ядрено възпиране. Първият термин означава способността на въоръжените сили, икономиката на държавата и

властите да организират и изпълняват мобилизационни планове. Системата за ядрено възпиране от своя страна представлява комплекс от военни, военно-технически и външнополитически мерки, насочени към предотвратяване на агресията с помощта на неядрени мерки.

Значителни промени има във втория раздел на Военната доктрина „Военни опасности и военни заплахи за Руската федерация“. В първия параграф на този раздел (по-рано 7^{-ми}, но поради промени в структурата на документа сега е 8^{-ми}), се отразяват промените в геополитическата ситуация в света. В предишният документ, характерна черта на световното развитие се наричаше отслабване на идеологическата конфронтация, намаляване на нивото на икономическо, политическо и военно влияние на някои държави или групи държави, както и увеличаване на влиянието на други държави.

Сега авторите на документа считат основните тенденции за увеличаване на световната конкуренция и напрежение в различни области на междурегионално и междудържавно сътрудничество, съперничество на ценности и модели на развитие, както и нестабилността на икономическото и политическото развитие на различни нива, наблюдавани на фона на общо влошаване на отношенията на международната арена. Влиянието постепенно се преразпределя в полза на нови центрове на политическо привличане и икономически растеж.

Последните събития доведоха до появата на клауза 11, според която има тенденция за прехвърляне на военни опасности и заплахи в информационното пространство и вътрешната сфера на Русия. Отбелязва се, че с намаляване на вероятността от мащабна война срещу Руската федерация в някои области рисковете се увеличават.

Клауза 8 от новата Военна доктрина изброява основните външни военни заплахи. Повечето от изброените опасности остават непроменени, но някои подклаузи са променени и също се появяват нови. Например алинеята за заплахата от международен тероризъм и екстремизъм е сериозно разширена. Авторите на Доктрината твърдят, че подобна заплаха нараства и борбата с нея е неефективна. В резултат на това съществува реална заплаха от терористични атаки, използващи токсични и радиоактивни материали. Освен това мащабите на международната организирана престъпност, особено търговията с оръжия и наркотици, се увеличават.

Обновената Военна доктрина съдържа три нови външни военни заплахи, които липсваха в предишната версия на документа:

- използването на информационни и комуникационни технологии за военно-политически цели за изпълнение на действия, насочени срещу политическата независимост, териториалната цялост и суверенитета, както и представляващи заплаха за регионалната и глобалната стабилност;
- смяна на управляващия режим в съседните държави (включително чрез държавен преврат), в резултат на което новите власти започват да провеждат политика, която застрашава интересите на Русия;
- подривна дейност на чуждестранни разузнавателни служби и различни организации.
- Добавена е позицията „Основни вътрешни военни заплахи“, разкриваща потенциални заплахи, които нямат пряка връзка с външна военна агресия. Вътрешните военни заплахи включват:
- дейности, насочени към насилствена промяна на конституционната система на Русия, както и към дестабилизиране на социалната и вътрешнополитическата ситуация, нарушаване на работата на държавните органи, военните съоръжения или информационната инфраструктура;
- дейности на терористични организации или лица, които имат намерение да подкопаят суверенитета на държавата или да нарушат нейната териториална цялост;
- информационно въздействие върху населението (преди всичко върху младежта), насочено към подкопаване на историческите, духовните и патриотичните традиции, свързани с отбраната на страната им;
- опити за предизвикване на социално и междуетническо напрежение, както и подбуждане към омраза по етнически или религиозни причини^[5].

На основата на новата Военна доктрина на 31 юли Руският президент Владимир Путин одобри новата Морска доктрина на Руската федерация. Предходният документ е от 2015 г. и вече не е действащ^[6].

В новата доктрина за сфера на руските национални интереси се обявяват целият световен океан и Каспийско море, в които Русия е „велика морска държава“. Между основните заплахи и предизвикателства са изброени политиката на САЩ, ученията и инфраструктурата на НАТО, недостатъчен

брой бази за руския военен флот по света, „претенции на редица държави към приморски и островни територии на Русия“.

Черно море и проливите към него са поставени във втората по значение категория на зони, важни за националната сигурност, като в документа се споменава и за нови тръбопроводи в него, които трябвало да се защитават. Статутът на Русия в Черно море е неясен след нахлуването в Украйна, тъй като тя окупира цялото украинско крайбрежие на Азовско и голяма част от това на Черно море. Вероятно се подготвя анексирането им, което едва ли ще бъде признато международно в следващите десетилетия, както не е признат от почти никого по света за руски полуостров Крим, силно милитаризиран след 2014 г.

Освен че Черноморският басейн не е посочен сред най-важните в сравнение с предишната доктрина, в новата е премахната клаузата за необходимостта от поддържане на мира и стабилността в него.

Една от любопитните амбиции, които Русия си поставя, е строителството на самолетноносачи – нещо, което тя не прави от 30 години, няма особен опит в изграждането и особено в експлоатацията им, а единственият такъв кораб на въоръжение е на продължителен ремонт.

Самолетноносачът „Адмирал Кузнецов“ (построен в бомбардирания сега Николаев, в тогавашната Украинска ССР), който дори не е ядрен, пострада от няколко технически аварии и пожари. Не е напуснал пристанище от 2017 г., на 32 години е (най-старият в света) и докато екипажът му губи качествата си в изчакване да го модернизират, той едва ли ще има продължителен живот и след като един ден няколко пъти удължаваният му ремонт завърши^[7].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В глобален, регионален и национален план протичат изключително противоречиви процеси. За ясен и сравнително точен анализ се изисква проследяването на зависимостите в трите категории равнища на политическите, икономическите, военните и демографските тенденции. Все повече и по-сложни стават отношенията в триъгълника САЩ-ЕС-Русия. Още по-сложни са и отношенията между съюзниците Великобритания и САЩ, които заедно в Австралия образуваха нов военен блок АУКУС през 2021 г., в рамките на който Австралия ще получи помощ за построяването на

атомни подводници. Днес обаче те имат доста разминавания във вижданията си спрямо войната и то не само в оперативен план. Това до голяма степен се дължи и може би на процесите във вътрешнополитически план на двете държави.

Докато фокуса на всички е насочен към Украйна, като че ли остават незабелязани останалите процеси, както в Европа, така и в по-широк мащаб. На първо място един от най-критичните въпроси е все по-голямото „триене“ между САЩ и Европейският съюз (ЕС). Не е за пренебрегване задаващата се енергийна криза особено след диверсията на „Северен поток – 2“. Според Дмитрий Песков зад взривовите стои държава, защото действие с такъв мащаб няма как да се случи без участието на държавата в някаква степен. В региона има по-голямо присъствие на НАТО, отколкото на Русия, коментира говорителят на Кремъл^[8]. Въпреки че загубите за руската икономика ще са изключително големи, то пряк потърпевш с най-големи негативи ще бъде европейската икономика и население. На второ място вътрешните процеси в ЕС не могат за бъдат пренебрегвани, особено в икономическата, демографската и социалната сфера. Германия, която е „индустриалното сърце“ на ЕС е застрашена от сериозен икономически срив, най-вече заради енергийната криза, това може да повлече поредица от верижни реакции в цялата общност. Големият ръст на инфлацията в общността и рязкото поскъпване на долара също са индикатор за начало доста дълбоки икономически процеси, които имат трансформационен характер. Нееднородната икономическа и социална структура и липсата на стабилно работещи регулаторни механизми може да доведе до големи сътресения. В същото напускането на Великобритания от Съюза беше явен индикатор за негативни процеси в общността.

На трето място и двете супер големи организации – НАТО и ЕС в стратегическите си концепции продължават процесите не само за надграждане, но и за трайно развитие на сили за бързо реагиране и управление на кризи. Няма по-точен и категоричен индикатор, че ще предстоят още много локални кризи и конфликти.

На четвърто място, ако разгледаме политиката на Русия ще видим определено и изключително голяма неопределеност и безпринципност. Тя се намира на кръстопътя от енергиен придатък на Европа до претенциите за регионална сила. В същото време разкъсвана от вътрешни и външни противоречия с изключителни размери и сила. Най-ве-

роятно разчита на стратегическото партньорство с Китай, Индия и Иран в рамката на Шанхайска организация за сътрудничество (ШОС). На 16.09.2022 г. в узбекистански град Самарканд се проведе 22-ата среща на върха на ШОС, като Турция участва на президентско ниво за първи път, откакто Анкара получи статут на партньор в диалога на ШОС през 2012 г. Иран подписа меморандум за задълженията му във връзка с присъединяване към ШОС, като след подписването на документа предстои продължителен процес на присъединяване на страната към основните договори и нормативни документи на ШОС. По-рано Иран бе държава наблюдател. На срещата на върха на ШОС в Самарканд присъстваха и президентите на Монголия, Беларус (със статут на страни наблюдателки) и Азербайджан. Желание за присъединяване към ШОС имат редица арабски държави, сред които Египет, Саудитска Арабия, Катар, ОАЕ, Сирия, както и Камбоджа, Мианмар и Непал. Под различна форма организацията вече обхваща почти цяла Азия^[9]. Тази организация сама по себе си е създадена от Китай за дейности в широк обхват и в никакъв случай не се отнася в профила на военните блокове.

Не е изключено в скоро време войната в Украйна да се забрави, както ковид истерията и на дневен ред да дойде нов и много по-голям кошмар, който да подпали Европа в следващите десетилетия.

- 1 <https://www.nato.int/strategic-concept/> (16:28 24.07.2022 г.).
- 2 <https://bntnews.bg/news/sled-sreshtata-na-varha-nato-prie-nova-strategicheska-koncepciya-za-10-godini-1200043news.html> (16:02 24.07.2022 г.).
- 3 <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/> (21:54 22.07.2022 г.).
- 4 <https://news.bg/world/strategicheski-kompas-na-es-za-sigurnost-i-otbrana.html> (22:32 22.07.2022 г.).
- 5 „Нова военна доктрина на Руската федерация“, <https://bg.military-review.com/12528236-new-military-doctrine-of-the-russian-federation>.
- 6 Указ президента РФ от 31 юлия 2022 Г. N 512 «об Утверждении Морской Доктрины Российской Федерации», <https://www.garant.ru/hotlaw/federal/1557499/>.
- 7 „Новата морска доктрина на Русия: самолетносащи, бази по света и Доброфлот“, https://www.dnevnik.bg/sviat/voinata_v_ukraina/2022/08/04/4376643_novata_morska_doktrina_na_rusiia_samoletonosachi_bazi/.
- 8 Русия намеква за акт на «държавен тероризъм» срещу «Северен поток», <https://www.investor.bg/a/518-energetika/361012-rusiya-namekva-za-akt-na-darzhaven-terorizam-sreshu-severen-potok>.
- 9 „Какво ще спечели Турция от евентуално пълноправно членство в ШОС?“, <https://www.bta.bg/bg/news/balkans/332075-kakvo-shte-specheli-turtsiya-ot-eventualno-palnopravno-chlenstvo-v-shos->